George NIȚU
Pitești

"LUNTREA LUI CARON" SAU MĂRTURIA LUI LUCIAN BLAGA DESPRE INVAZIA HAOSULUI BOLȘEVIC ÎN ROMÂNIA

Corul denigratorilor, al judecătorilor farisei din țară și străinătate, al celor ce l-au hulit pe Lucian Blaga și dincolo de mormînt pentru "pactizare cu regimul comunist" a amuțit în mare parte după apariția postumă a romanului-confesiune **Luntrea lui Caron** (1), scris de cel ce părea "mut ca o lebădă" și în anii teroarei roșii. Nu împletirea de narațiune autobiografică și imaginar poetic, nu ficțiunea, în fond străvezie, interesează posteritatea, ci luciditatea și forța de evocare a unei perioade tragice în care a trăit Blaga, meditînd profund asupra destinului României. Așa cum s-a spus, istoria politică și crosul transfigurează aspirația către absolut a omului de cultură, a poetului și filozofului Lucian Blaga. Personajul central, croul-narator, este însuși autorul, care a redactat acest tulburător memoriu, această cronică lucidă a vremurilor trăite sub invazia forțelor barbare ale istoriei contemporane. Prima formă a acestui document acuzator a fost redactată între anii 1951 și 1953, iar cea de-a doua redactare, care cuprinde cîteva capitole în plus, datează, după mărturia lui Dorli Blaga, din perioada 1956—1958, autorul dorind să rescrie "romanul" după o perioadă de distanțare. Nu sublimarea durerii în retortele mîniei transfigurate interesează însă pe cronicarul epocii comuniste, ci nuditatea expresiei, sinceritatea mărturiilor, a confesiunii autorului în Altarul Adevărului.

Cred că scrierea acestui roman, "comunicarea cu hîrtia" a fost pentru Blaga o eliberare din suferințele morale prin care a trecut în anii '50, cînd s-a simțit umilit și nedreptățit. Niciodată însă nu a fost părăsit de profundul său patriotism și de dorința de a-și aduce contribuția la dezvoltarea culturii românești. Acesta a fost și motivul pentru care nu s-a gîndit niciodată să emigreze (2).

Romanul **Luntrea lui Caron** a apărut după evenimentele din decembrie 1990 și constituie o dovadă majoră a "literaturii de sertar", a literaturii politice a rezistenței românești în timpul prigoanei totalitariste.

"Luntrea lui Caron ne obligă, după atîta timp, la o lectură orientată spre trecut. Ținînd seamă și de caracterul memorialistic al cărții, lectorul de astăzi trebuie să realizeze conexiuni cel puțin în trei direcții: cu momentul social și politic al genezei romanului, cu opera blagiană în întregul său și cu aspectul general al poeziei românești interbelice și contemporane... **Luntrea lui Caron** este, întîi de toate, o lungă confesiune a unui spirit superior confruntat cu o istorie potrivnică" (3).

Martor, cronicar, comentator lucid și neliniștit al vremii, profund marcat de disoluția morală, politică și culturală a societății românești, Lucian Blaga continuă în literatura română tradiția riguroasă a cronicarilor români, pe care o inovează cu arta eseului politic și ficțiunea străvezie cu substrat moral. Drama personală este expresia dramei naționale, în care creatorul vitregit de soartă rămîne ca Zamolxe însingurat într-o lume condamnată să-și piardă credința și existența firească.

BDD-A27155 © 1994 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:48 UTC)

Raporturile individului cu *istoria ostilă*, ale creatorului-narator sînt amplificate prin drama personajelor reale sau imaginare care propulsează romanul-confesiune, proiecţii ale conştiinţei epocii surprinse într-o "portretistică savuroasă, între pasta balzaciană şi grotescul expresionist, pamfletar, caricatural, de la figura echivocă a popii Vasile, faun şi mistagog, la aceea a Malvei, a Olgăi Baba, Margăi Mureşanu, Simion Bardă şi alţii mulţi" (4).

În biografia naratorului, reflectată în biografia epocii, şi a epocii, reflectată în biografia naratorului, temele fundamentale, catalizatoare sînt istoria ostilă şi Erosul, ca substrat divin, compensator, univers salvator într-o lume dominată de invazia iraţionalului, a absurdului. Ana Rareş pare întrupare de vis a dragostei divine, iar părintele Vasile — miticul Caron, cel ce făptuieşte trecerea, evadarea din lumea dominată de o istorie ostilă în lumea de dincolo, a speranţei, o lume mitico-simbolică, o proiecţie a trecerii efemerului în eternitate.

Titlul postum al romanului ales de Dorli Blaga şi Zoe Dumitrescu-Buşulenga este relevant pentru întreaga încărcătură de semnificaţii ce iradiază din substratul moral în proiecţia simbolică a romanului ca *parabolă politică* a unei lumi născute sub pecetea demoniei comuniste.

Tot ca o proiecţie simbolică apare "geamănul" naratorului, filozoful Leonte Pătraşcu, alter-ego al filozofului-poet şi poetului-filozof Lucian Blaga, alias Axente Creangă în roman, cel ce începe naraţiunea în stil de cronică tragică: "Începutul primăverii coincidea cu începutul unui haos, ce se revărsa peste meleagurile ţării. Fila calendarului de perete indica pentru noi, paşnicii cetăţeni ai unei patrii ajunse la răscruce, ziua acestui început de primăvară şi de haos: 15 aprilie 1944. Urgia războiului, sfîrtecarea Transilvaniei, refugiul Universităţii din Cluj la Sibiu, teroarea bombardamentelor aeriene, apropierea frontului de răsărit "ca un tăvălug de foc"; refugiul îi creează autorului impresia că este alungat spre o "preistorie" multimilenară, ca urmare a ciocnirii dintre imperialismele lumii "în succesiune alternantă..." Pentru a nu fi măcinaţi "de pietrele de moară ale istoriei", Blaga mai avea o vagă speranţă în regruparea forţelor lumii şi rezistenţa în munţi pînă la această regrupare salvatoare, ce nu s-a întîmplat. Singura soluţie în faţa teroarei istoriei este, îşi răspunde Lucian Blaga, retragerea în preistorie: "În curs de aproape două mii de ani, pentru noi, românii, preistoria a fost de cîteva ori singura pavăză împotriva încercărilor de a ni se impune istoria din afară". In această atmosferă înveninată, poetul şi filozoful se destăinuie: "Închinat, cu intermitenţe, poeziei şi unor probleme adiacente de estetică literară, absorbit de caznele scrisului, muncit de cîte o rimă, ce nu voia să intre în tiparul dorit, trăiam pe-atunci mai mult în "turnul" meu imaginar decît în spaţiul preocupărilor de la o zi la alta ale obştei. Chestiunile de ideologie politică şi de partid ce se rezolvau în alternative brutale şi tranşante, găseau în mine mai mult un indiferent decît un fervent. Registrul ideilor politice, pentru care optam, fără a mă angaja, era destul de larg, dar excludea extremismul. Nu credeam că bolşevismul poate fi o salvare pentru noi".

În ajun de potop, de cataclism, autorul îşi găseşte consolarea evadînd în teritoriul creaţiei, al meditaţiei şi al scrisului, *Arca lui Noe* fiind o expresie simbolică a evadării scriitorului din faţa istoriei ostile. Actul de la 23 august 1944 ca o capitulare şi condiţiile de armistiţiu dictate de Stalin "echivalau cu desfiinţarea virtuală a unei fiinţe etnice". În aceste clipe dureroase pentru români Blaga nu a luat calea exilului, unde oamenii devin umbre,

BDD-A27155 © 1994 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:48 UTC)

considerînd statornic, în ciuda pericolului de a pieri, că este dator să rămînă în țară pentru a se "odihni în pămîntul părinților". În consonanță cu starea de atunci socotește fiica poetului versurile acestuia:

Stă în codru fără slavă
mare pasăre bolnavă.
'Naltă stă sub cerul mic
Și n-o vindecă nimic.
Numai rouă dac-ar bea
cu cenușă, scrum de stea,
Se tot uită-n sus bolnavă,
La cea stea peste dumbravă.

În acele zile de prăpăd, de urgie, cînd rușii își aplicau metodic, diabolic planul de cotropire a României și de sugrumare a libertății spirituale în care demagogia și dictatura au luat locul lui Dumnezeu, oamenii deveneau debusolați, pradă haosului, barbariei și tiraniei. Vîrtejul dezorientării naționale impune dominația limbajului de lemn, a lozincilor ce instaurau cultul personalității "genialului" Stalin. Repetiția unor formule și epitete avea misiunea satanică de a crea fetișul, ca expesie a religiei ateismului.

În pofida acestei atmosfere de prigoană continuă, Blaga și-a păstrat existența creatoare, nedezicîndu-se de ființa sa, de stratul mumelor care l-au zămislit, fără a-și înstrăina spiritul. Rod al acestei zbuciumate epoci de tiranie și teroare în care a trăit, epocă bazată pe delațiune, demagogie, șantaj, represiune și crimă, epocă în care a fost privit ca "un dușman al poporului", Lucian Blaga a lăsat viitorimii o operă-mărturie despre ceea ce a fost urgia bolșevică pe acest pămînt. Cu brutalitate, în această lume fără Dumnezeu, Blaga a fost condamnat la pieire: "Am fost eliminat pe rînd din spațiul spiritual la care țineam cu toată ființa mea". Era epoca, scrie Lucian Blaga cu sarcasm pamfletar, cînd: "Politica creației a devenit o politică de exterminare a muzelor și în timp ce casele de prostituție au fost desființate, prostituția slovei înflorește ca niciodată. Voi mai găsi vreodată calea spre poezie?"

Și a găsit. Tălmăcindu-l pe **Faust**, dialogînd cu cei mai mari poeți ai omenirii, din creația cărora a întocmit un florileliu: **Din lirica universală**, scriind acest *memoriu-testament* lăsat nouă, ca un *Memento-mori* alături de poeziile sale nepieritoare create și în anii represiunii totalitare, neuitînd cine l-a zămislit. "Țara era pentru mine, desigur, peisajul și amintirile, graiul și trecutul, sîngele și duhul unui neam de oameni, de aceeași obîrșie, prin mii de ani".

Cugetător profund asupra destinului românilor, ca și Eminescu, Lucian Blaga nu a trecut în neființă ca Leonte Pătrașcu la Rîpile Roșii, ci a trecut într-o nouă existență, la "adevăratele izvoare" ale obîrșiilor noastre, de unde, regăsindu-se pe sine prin dragoste și har dumnezeiesc, ne privește la un secol de la nașterea sa cu înțelepciune de mag și tristețe orfică, dar împăcat în sine că truda și chinul la care a fost supus n-au fost zadarnice, iar **Luntrea lui Caron** l-a purtat dincolo de lumea noastră de patimi, de dor și de jale, în Nirvana lui Eminescu, de unde, fără a muri vreodată, pururi tineri, își înalță visători ochii la Steaua Singurătății...

1. Lucian Blaga, **Luntrea lui Caron**, ediție îngrijită și stabilire de text: Dorli Blaga și Mircea Vasilescu, Notă asupra ediției, Dorli Blaga, Postfață, Mircea Vasilescu, București, Editura "Humanitas", 1990.

2. Dorli Blaga, **Notă asupra ediției** la Lucian Blaga, **Luntrea lui Caron**, ed. cit., p. 513.

3. Mircea Vasilescu, **Postfață** la Lucian Blaga, **Luntrea lui Caron**, ed. cit., p. 518.

4. Mircea Zaciu, **O amplă proiecție narativă**, în "Revista de istorie și teorie literară", an XXXVII, nr. 1—2, 1989, p. 185.

BDD-A27155 © 1994 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:48 UTC)